

Etologens yrkeskodex

The ethologist's code of ethics

Lisa Berglund

Etologi och djurskyddsprogrammet

**Sveriges lantbruksuniversitet
Institutionen för husdjurens miljö och hälsa
Etologi och djurskyddsprogrammet**

Skara 2011

Studentarbete 349

***Swedish University of Agricultural Sciences
Department of Animal Environment and Health
Ethology and Animal Welfare programme***

Student report 349

ISSN 1652-280X

Etologens yrkeskodex

The ethologist's code of ethics

Lisa Berglund

Studentarbete (349), Skara 2011

Grund C, 15 hp, Etologi och djurskyddsprogrammet, självständigt arbete i biologi, kurskod EX0520

Handledare: Helena Röcklinsberg, Sveriges Lantbruksuniversitet, Inst. för husdjurens miljö och hälsa, Box 7068, 750 07, Uppsala

Biträdande handledare: Jenny Yngvesson Sveriges Lantbruksuniversitet, Inst. för husdjurens, Box 234, 532 23 Skara

Examinator: Harry Blokhuis, Sveriges Lantbruksuniversitet, Inst. för husdjurens miljö och hälsa, Box 7068, 750 07 Uppsala

Nyckelord: etologi, etolog, etik, yrkesroll, yrkeskodex

Sveriges lantbruksuniversitet

Fakulteten för veterinärmedicin och husdjursvetenskap

Institutionen för husdjurens miljö och hälsa

Avdelningen för etologi och djurskydd

Box 234, 532 23 SKARA

E-post: hmh@slu.se, **Hemsida:** www.hmh.slu.se

I denna serie publiceras olika typer av studentarbeten, bl.a. examensarbeten, vanligtvis omfattande 7,5-30 hp. Studentarbeten ingår som en obligatorisk del i olika program och syftar till att under handledning ge den studerande träning i att självständigt och på ett vetenskapligt sätt lösa en uppgift. Arbetenas innehåll, resultat och slutsatser bör således bedömas mot denna bakgrund.

SAMMANFATTNING

Etologi betyder per definition läran om djurens beteende och orsakerna till det. Den generella definitionen av en etolog är således en person som har kunskap om djurens beteende och orsakerna till det. Definitionen är öppen för tolkning och allmänheten har liten eller ingen kännedom om etolog som profession. Dessutom är inte titeln etolog skyddad vilket innebär att i princip vem som helst kan kalla sig etolog. Kunskaps- och kompetensnivån etologer emellan kan således variera, vilket bidrar till gemene mans dåliga kännedom om etologer samt en något splittrad yrkeskår. Etologen med en gedigen vetenskapligt baserad utbildning har en yrkesmässig förmåga och potential att ta sig an vitt spridda arbetsuppgifter. Därigenom ställs etologen inför varierande situationer där vissa kan ses som etiskt känsliga. Dessa situationer kan i viss mån förutsägas, diskuteras, analyseras och således underlättas. Därav idén om att utforma en yrkesetisk kod. Koden skulle upprätta etiska förhållningssätt i form av normer och riktlinjer som underlättar etologens arbetssituation och agerande i etiskt känsliga situationer. Den skulle också formulera en definition av etologens profession och därigenom bidra till en yrkestrygghet.

Syftet med denna rapport är att formulera ett första förslag till en yrkeskodex för etologer. För att uppnå detta utfördes en mindre enkätstudie riktad till yrkesverksamma etologer för att kartlägga möjliga etiskt känsliga situationer etologen riskerar att hamna i. Tre centrala problematiska kontexter framlades och analyserades utifrån utilitarismen, plikt- och dygdetiken; 1. Relationen djur – djurägare – etolog 2. Etologens ansvar när djuret far illa samt när djur används i forskningssammanhang 3. Autonomi, etologens självständighet samt kompetensutveckling. En litteraturstudie genomfördes med fokus på yrkeskoders funktion samt en granskning av andra etiska koder. Grundat i ovanstående formulerades en yrkeskodex för etologer. Det kunde fastslås att målet med etologens yrkeskodex är att bidra till etisk diskussion samt reflektion över hur etologens yrkesmässiga framtid kan tänkas se ut. Vidare ska den medverka till att underhålla ett öppet arbetsklimat och samarbete mellan etologer och andra yrkesgrupper, speciellt veterinärer. Den ska också bidra till en ökad yrkestrygghet samt en ökad allmän kännedom om etologi i stort.

SUMMARY

By definition ethology means the scientific study of animal behavior and its origin. The general definition of an ethologist is thus a person with knowledge about animal behavior and its origin. This definition is unspecific and the general public has little or no knowledge about the ethologist as a professional. Furthermore, the title ethologist is not protected which means that basically anyone is entitled to call themselves ethologist. The knowledge and competence levels among ethologists may thereby vary, which contributes to the general public's poor awareness about ethologists and a somewhat scattered profession. An ethologist with a substantial science-based education has a professional capacity and potential to take on assignments of a great variety. Thereby the ethologist risk to face various situations of which some of them can be seen as delicate from an ethical point of view. It is possible to predict, discuss and analyze these delicate situations and thereby make the ethologists actions in these situations easier, hence the idea to develop a professional Code of Ethics. This Code of Ethics would establish ethical approaches in the form of standards and guidelines that would facilitate ethologists work situation and actions in situations that are delicate in an ethical point of view. The code would also contain a definition of the ethologist's profession and thereby contribute to a professional security.

The aim of this report is to formulate an initial proposition of the ethologist's Code of Ethics. To do this a minor survey was handed out to professional ethologists in order to identify possible delicate ethical situations the ethologists risks to face. Three central problematic contexts was pointed out and analyzed according to the ethical theories utilitarianism, deontology and virtue ethics; 1. The relationship animal – animal owner – ethologist. 2. The ethologist's responsibility when the animal is suffering or exposed to damage and when using animals in research. 3. Autonomy, the ethologist's independence and capacity building/competence. A literature review was also conducted with focus on the function of codes of ethics, and a review of other codes of ethics. Founded on this, a Code of Ethics for ethologists was formulated. It could be concluded that the goal of the ethologist's code of ethics is to contribute to the ethical debate and reflection on how the ethologists professional future might look like. Furthermore, it shall contribute to maintain an open working climate and advocate co-operation between ethologists and other professionals, especially veterinarians. The ethologist's code of ethics will also contribute to an increase in occupational safety and increased public awareness of ethology.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

SAMMANFATTNING	3
SUMMARY	4
INNEHÅLLSFÖRTECKNING	5
1. INLEDNING	6
1.1. Syfte och frågeställningar	8
2. MATERIAL OCH METOD	8
2.1. Enkätundersökning	8
2.2. Litteraturstudie	9
3. RESULTAT	9
3.1. Enkätundersökning	9
3.1.1. Etologen – utbildning, arbete och definition	10
3.1.2. Vilka påverkas av etologens yrkesroll, direkt respektive indirekt	10
3.1.3. Beskrivning av etiskt känsliga situationer	11
3.1.4. En yrkeskodex roll för etologen	13
3.2. Litteraturstudie	13
3.2.1. Etiska koder, syfte och användning	13
3.2.2. En internationell översikt	14
3.2.3. Andra etiska koder, syfte och funktion	15
4. DISKUSSION	16
4.1. Centrala begrepp	16
4.2. Etisk analys	17
4.2.1. Analys av de etiskt känsliga situationerna	18
4.3. Etologens yrkeskodex	20
REFERENSER	23
Etiska koder	24
BILAGA 1	25
Etologens yrkeskodex	25

1. INLEDNING

Etologin som modern vetenskap är relativt ung, med ungefär ett sekel bakom sig. Litteraturen om etologins historia och uppkomst ger en inte alltid helt entydig beskrivning varpå här följer en kort sammanställning av etologins historia samt betydelse idag.

År 1859 utkom *The Origin of Species* av Charles Darwin (1809-1882) och omkullkastade de filosofiska och religiösa teorierna som på 1800-talet existerade kring djurens beteende (Slater, 1985; Cézilly, 2008; Dugatkin, 2009). Darwin presenterade där sina teorier om evolution genom naturlig selektion och därifrån har sedan etologin växt fram. William Morton Wheeler (1856-1937) var först med att använda begreppet etologi i en artikel publicerad i Science år 1902 men de som anses vara etologins grundare är Konrad Lorenz (1903-1989) och Niko Tinbergen (1907-1988) (bl.a. Tinbergen 1963; Slater, 1985; Lyman-Henley & Henley, 2000; Cézilly, 2008; Hogan & Bolhuis, 2009). De tilldelades Nobelpriset i fysiologi år 1972 tillsammans med Karl von Frisch (1886-1982), känd för sina studier av bins kommunikation.

Etologi betyder vetenskapen om djurs beteenden och orsakerna till dem. Tinbergen (1963) beskriver etologin som ”*the biological study of behaviour*” och menar att etologi inte är fristående från andra områden inom biologi, till exempel fysiologi. Tinbergen (1963) har utvecklat de vedertagna fyra frågor som används för att förklara, beskriva och härleda beteenden. De ger också en bild av hur omfattande etologi som vetenskap är. Översatt från Tinbergen (1963); Weismann (2008) och Hogan & Bolhuis (2009) lyder de i korthet; 1. Motivation, vad orsakar beteendet – vilka är de bakomliggande mekanismerna? 2. Beteendets ontogeni – hur har beteendet utvecklats hos individen? 3. Vad är beteendets funktion och överlevnadsvärde – vilka konsekvenser får beteendet på individens fitness? 4. Hur ser beteendets evolutionära väg ut – hur har det utvecklats över tid och generationer?. Frågorna delas upp i *proximata*, fråga 1 och 2, respektive *ultimata*, fråga 3 och 4, mekanismer. Tinbergen (1963) såg redan då problematiken i att det inte fanns någon god allmän förståelse av vad etologi var och att etologerna själva inte var helt överrens, en av anledningarna till att han även ville förena etologerna.

Djur och djurs beteende studeras i tre huvudsakliga områden, *komparativ psykologi*, *behaviorism* och *etologi*. Skillnaderna teorierna emellan var större vid 1900-talets början än vad de är nu. Samtliga utgår från Darwins evolutionsteori och vetenskaplig forskning men det som skiljer de olika teorierna åt är *varför* djur studeras och vad man förväntas få fram ur det (Dewsbury, 1989; Lyman-Henley & Henley, 2000 & Hogan & Bolhuis, 2009). Den komparativa psykologin gör med utgångspunkt i människan jämförelser mellan mänskliga och djurlika fenomen, till exempel intelligens, och skyr sällan antropomorfa uttalanden (Lyman-Henley & Henley, 2000; Cézilly, 2008). Edward L. Thorndike som ibland ses mer som en behaviorist, forskade på djurs intelligens och inlärning och hävdade att djuren endast betedde sig utifrån vad han myntade ’trial and error’ eller ’stimuli-respons’ (Cézilly, 2008).

Behaviorismen grundar sig i psykologins teorier och har en mer avskalad och objektiv syn på djur och djurs beteende (Lyman-Henley & Henley, 2000; Cézilly, 2008). John B. Watson och Burrhus F. Skinner är kända inom området där beteendet i sig, inlärningsprocesser och reflexer är i fokus (Cézilly, 2008). Enligt principen *Morgan’s canon* ska alltid den enklaste förklaringen till ett visst beteende väljas (Cézilly, 2008).

Vidare antas djuren aldrig ha liknande känslor eller uppfattningar som människan, till skillnad från den komparativa psykologin (Cézilly, 2008).

Inom både den komparativa psykologin och behaviorismen studerar man djur i för dem onaturliga, artificiella miljöer och utan att ta hänsyn till detta. Inom etologin studeras istället djur och deras beteende i djurens naturliga miljöer och fokus ligger på artspecifika beteenden, evolutionära egenskaper, bakomliggande orsaker samt släktskap (Lyman-Henley & Henley, 2000; Cézilly, 2008). Det finns här inget intresse för människan utan övriga djuren är helt i fokus. Det har funnits en del kontroverser mellan de tre inriktningarna som främst handlade om hur beteenden uppstår. Konrad Lorenz teorier om instinkt och präglning talade emot tidigare teorier om att alla beteenden är inlärd eller reflexer (Lyman-Henley & Henley, 2000; Cézilly, 2008). Behavioristerna var mycket skeptiska mot etologin och ansåg att Lorenz teorier var vaga och meningslösa (Cézilly, 2008). Kontroverserna och diskussionerna har dock över tid lett till att erfarenheter, teorier och kunskaper utbytt mellan de tre teorierna (Lyman-Henley & Henley, 2000; Cézilly, 2008; Hogan & Bolhuis, 2009). Idag studeras djurs beteende med hjälp av de tre områdenas sammanställda vetenskap. Kopplingar och sammanhang tas tillvara och inom etologin studeras djur ur många perspektiv där till exempel kognitionsvetenskap och beteendekologi är områden av stor betydelse.

Tillämpad etologi är en inriktning som koncentrerar sig på hur etologin kan användas inom områden som berör människan och som rör djur som hålls av människan, exempelvis hur lantbruksdjurs och sällskapsdjurs beteende och välfärd påverkas av oss människor (Jensen, 1999). Den tillämpade etologin är nu ett stort område och har sin egen organisation *International Society for Applied Ethology*, ISAE. Inriktningen klassisk etologi är inriktad på mer grundläggande etologiska frågeställningar, bakomliggande mekanismer och hur beteenden utvecklas (Jensen, 1999). Etologin är uppenbart ett stort område som berör de flesta av biologins grenar och en talande beskrivning är just Tinbergen's (1963) "*the biological study of behaviour*".

De officiella definitionerna av *etolog* som går att hitta finns på NE Svensk ordbok (2011) och lyder "en person som yrkesmässigt sysslar med etologi, särskilt som forskare", samt i 1 kap. 2 § Djurskyddsmyndighetens föreskrifter (DSF 2004:15) om uppfödning, förvaring, tillhandahållande och användning m.m. av försöksdjur, saknr L 50: "*etolog*: en person som har genomgått en påbyggnadskurs i etologi omfattande minst 10 högskolepoäng och som har gjort ett examensarbete i etologi (20 högskolepoäng)". Den sistnämnda definitionen verkar dock endast gälla i föreskriften då paragrafrubriken lyder "*I dessa föreskrifter avses med...*". Etologer har traditionellt sett främst arbetat på högre utbildnings- och forskarnivå och yrkestiteln har inte lyckats bli känd bland varken djurägare eller övrig allmänhet (bland annat Tinbergen, 1963; Turner, 1997; Notari & Gallicchio, 2008; Shore et al., 2008). Detta håller dock på att förändras. Under senare år verkar allmänheten ha fått upp intresset för djurens naturliga beteende, till exempel nämner Millman et al. (2004) att etologer allt oftare blir anlitade av olika organisationer för att bidra med expertis inom etologi och djurvälfärd. Etologer blir också fler på arbetsmarknaden. 2005 startade Sveriges Lantbruksuniversitet i Skara kandidatutbildningen Etologi- och djurskyddsprogrammet och har sedan 2008 årligen examinerat universitetsutbildade etologer. Kurser i etologi förekommer även utanför universitetsvärlden, dock av varierande kvalitet. Ändå, eller kanske på grund av det, är inte etologi ett vedertaget begrepp. Titeln etolog är inte heller skyddad vilket i praktiken innebär att vem som helst har rätt att kalla sig etolog. Vidare diskuterar Turner (1997) etologen som rådgivare och påpekar att det

finns skillnader etologer emellan med avseende på utbildning och kvalitet liksom det finns skillnader i kvalitet på böcker eller artiklar av samma anledning. Idag finns alltså inga tydliga riktlinjer för vad en etologs kompetens bör innebära, förutom ovan nämnda definitioner. Turner (1997) tar upp att ett flertal yrkesorganisationer bildats världen över som på eget initiativ definierar och kvalitetssäkrar sina medlemmar. Han nämner exemplet *The U.S. Animal Behavior Society* och deras *Board of Professional Certification, the Association of Pet Behavior Counselors (APBC)* med säte i London, *V.I.E.T.A.* och *VHVT* i Schweiz. En organisation som skulle kunna vara en svensk motsvarighet till dessa är den nystartade ideella föreningen *Sveriges Akademiska Etologer* vars syfte är just att förena etologerna, tydliggöra och specificera etologens kompetens och således göra etologen mer tillgänglig för allmänheten.

En universitetsutbildad etologs kunskap och kompetens är specifik och samtidigt bred vilket ger etologen en yrkesmässig förmåga och potential att ta sig an vitt spridda arbetsuppgifter. Exempel på ett område där det finns dokumenterat behov av etologer är inom veterinärvården (Turner, 1997; Hetts et al., 2004; Christiansen & Forkman, 2007). Än är det dock ovanligt att sådant samarbete förekommer i större utsträckning. Etologen behöver vara förberedd på att hantera varierande situationer i kontakt med både djur och människor. Vissa sådana situationer kan ses som etiskt känsliga och skulle till viss mån kunna förutsägas, diskuteras, analyseras och således underlättas. Detta skulle en yrkesetisk kod kunna bidra med. Koden skulle ha som syfte att dels upprätta etiska förhållningssätt i form av normer och riktlinjer som underlättar etologens arbetssituation och agerande i etiskt känsliga situationer, och dels genom att bidra med en yrkesdefinition förtydliga etologens yrkesroll.

1.1. Syfte och frågeställningar

Syftet med denna rapport är att formulera en etisk kod för etologer, med avsikt att förtydliga etologens profession samt bidra till ett ökat samarbete mellan etologer och andra berörda yrkesgrupper, som veterinärer. Arbetet kommer att ligga till grund för skapandet av koden, och utgår från följande frågeställningar:

1. Vilka etiskt känsliga situationer kan en yrkesverksam etolog hamna i och varför?
2. Hur bör en etolog förhålla sig till och agera i dessa situationer?
3. Vilka frågor tas upp i andra yrkeskodexar och vad har de för syfte och funktion?
4. Hur skulle en legitimation eller titelskydd påverka etologens yrkesroll?

2. MATERIAL OCH METOD

2.1. Enkätundersökning

För att få en inblick i yrkesverksamma etologers inställning till sitt arbete och sin erfarenhet av etiskt känsliga situationer genomfördes en mindre enkätstudie. Fem yrkesverksamma etologer inom de fyra huvudområdena (vissa inom fler än ett) djurparksdjur (2), sällskapsdjur (2), lantbruksdjur/produktionsdjur (1) och försöksdjur (1) tillfrågades personligen att medverka. Samtliga besvarade enkäten och svaren användes som inspiration till reflektion över arbetets frågeställningar, samt för den etiska kodens innehåll och upplägg. Följande frågor ställdes med syfte att ge en inblick i den yrkesverksamma etologens arbete:

1. Vad innebär yrket etolog för dig och hur skulle du definiera en etolog?
2. Vilken utbildning har du?
3. Vad arbetar du med och hur skulle du beskriva ditt arbete?
4. Vilka påverkas indirekt respektive direkt av dig i din yrkesroll?
5. Vilka typer av besvärliga eller etiskt känsliga situationer hamnar du i eller riskerar du att hamna i, i ditt yrke som etolog? Ge *exempel* och *beskriv* situationerna så utförligt som möjligt samt hur du *hanterar* dem.
6. Hur tror du att man skulle kunna undvika sådana situationer?
7. Hur tror du att man skulle kunna underlätta de situationerna?
8. Känner du att det saknas dig något då du hamnar i de situationerna? Som utbildning, erfarenhet, samtal med kollegor etc.
9. Känner du att en yrkeskodex skulle underlätta i ditt arbete? I så fall på vilket sätt?

Svaren tolkades med hjälp av generositetsprincipen vilket innebär att vid tolkningen av materialet har utsagorna gjorts så sammanhängande och logiska som möjligt (Filosofiska Inst., Lunds Universitet, 2011). Svaren sammanställdes sedan till löpande text och centrala begrepp och gemensamma nämnare utreddes. Namnen i texten är fingerade och könsneutrala, vilket betyder att *han* eller *hon* i texten är slumpvis kopplade till person. Materialet analyserades med hjälp av vetenskaplig litteratur samt etisk reflektion med utgångspunkt i de etiska förhållningssätten utilitarism, plikt- och dygdetik. Exempelen på de etiskt känsliga situationer som etologerna uppgav låg till grund för den etiska analysen samt den gemensamma värdegrunden i den etiska koden.

2.2. Litteraturstudie

En översiktlig utredning av forskning kring yrkeskodexars betydelse och roll genomfördes med hjälp av både vetenskaplig och populärvetenskaplig litteratur. Yrkeskodexens generella betydelse och roll eftersöktes varpå ingen hänsyn togs till profession. En internationell översikt angående eventuella internationella etiska riktlinjer för etologer, hur de ser ut och vad de grundar sig i, gjordes också. Denna efterforskning gjordes på Internet via sökmotorerna Web of Knowledge, Science Direct och Google. Andra etiska yrkeskodex granskades med fokus på syfte och funktion. Dessa söktes upp via Internet och valdes ut med kriteriet att yrkena hade gemensamma nämnare med etologen, liknande utgångspunkt och infallsvinklar. De valda yrkesgrupperna har alla någon slags kund- eller patientkontakt, och/eller en rådgivande eller undervisande funktion.

Gemensamma nämnare och generella riktlinjer utvanns ur den studerade litteraturen för att fungera som inspiration till den etiska reflektionen och skapandet av etologens etiska kod. Utifrån enkät svar och litteraturstudie formulerades slutligen ett förslag på en etisk kod för etologer (bilaga 1).

3. RESULTAT

3.1. Enkätundersökning

I följande avsnitt presenteras de tillfrågade etologernas svar på enkätfrågorna under aktuella underrubriker.

3.1.1. Etologen – utbildning, arbete och definition

Av de totalt fem tillfrågade etologerna har alla gedigna akademiska utbildningar inom biologi och etologi. Två av dem är även utbildade inom djurskydd och en inom medicin och försöksdjursvetenskap. Uppnådda examina är kandidat, magister och doktor. De två etologerna som arbetade med sällskapsdjur har även utbildning inom och flera års praktisk arbetslivserfarenhet av rådgivning, hantering och träning av djur. När det gäller de tillfrågade etologernas beskrivning av sin yrkesutövning och arbetsuppgifter påvisades en stor bredd. Några av de arbetsuppgifter som beskrevs var: undervisar elever och studenter i etologi eller djurvårdsämnen, bedriver forskning och praktisk användning av den, informerar och utför rådgivning gentemot organisationer, företagare och/eller privatpersoner, driver egna företag med inriktning rådgivning angående djurhållning, djurskydd och etologi för djurparker, verkar utbildande gentemot djurägare, föreläser och håller kurser för hundägare och organisationer som använder djur i sin verksamhet, driver djurskyddsfrågor, uppdaterar föreskrifter, godkänner djurutrymmen och djurlokaler, utreder etologiska frågeställningar gällande forskningsverksamhet, rådger och utbildar djurförsöksetiska nämnder och så vidare. Största delen av de tillfrågade etologernas arbete riktade sig alltså mot människor och då med fokus på utbildning och rådgivning angående djurens beteende och behov.

När det gällde definitionen av en etolog svarade de flesta av de tillfrågade att en etolog forskar eller arbetar aktivt med djurs beteende och orsakerna till dem, rådgivande eller upplysande, och utgår ifrån forskning och vetenskapliga teorier. Den vetenskapliga anknytningen ansågs vara viktig och den bör enligt de tillfrågade skaffas genom en gedigen universitetsutbildning i biologi och etologi. Vidare ansåg de tillfrågade etologerna att en etolog bör ses som en expert på djurs beteende och beskrevs av en av etologerna som en som för djurens talan i frågor som rör djurskydd och djurhållning, och därtill redovisar vetenskaplighet som stöd för sina uttalanden. De tyckte också det var viktigt att en etolog skall ha förmåga att vara kritisk, se till att hålla sig uppdaterad inom vetenskapen och genomgående använda sig av ett kritiskt förhållningssätt.

De tillfrågade etologerna som arbetade med sällskapsdjur resonerade kring att etolog inte är något de anser sig arbeta som, utan mer en titel de har och något de betraktar sig som i vissa sammanhang. De gav exempel som; i egenskap av föreläsare, i jämförelse med att hjälpa hundägare att träna sina hundar. En synpunkt framfördes om att det främst är övriga praktiska erfarenheter och utbildningar som kommer till användning i arbete med sällskapsdjur och deras ägare, än just en utbildning i etologi.

3.1.2. Vilka påverkas av etologens yrkesroll, direkt respektive indirekt

Vad de tillfrågade etologerna har gemensamt är att de alla arbetar med utbildning och undervisning och här uppger samtliga att de som påverkas direkt är de som tar del av föreläsningen eller undervisningen. Det kan alltså vara elever, studenter, doktorander, djurägare, djurhållare, övriga uppdragsgivare och brukare, organisationer eller föreståndare. Inom försöksdjursområdet påverkas de som använder djur i forskning och undervisning samt ledamöter i berörda nämnder. De etologer som är verksamma inom sällskapsdjur uppgav att djuren är de som påverkas direkt.

De som uppgavs påverkas indirekt av etologens arbete var bekantskapskrets och personer inom etologens närhet och då genom att etologen ofta får frågor gällande djurens beteende och behov. Vidare var djurhållare, andra organisationers eller myndigheters utövare vilka etologen utbildar, personer i djurets och djurägarens omgivning och djuren själva sådana som enligt de tillfrågade etologerna påverkades indirekt. Även arbetskamrater och framtida klienter till de som tar del av etologens föreläsning och undervisning. När det gäller försöksdjur uppgavs att alla som arbetar med dem påverkas, det vill säga forskare, djurtekniker, djuren med flera.

3.1.3. Beskrivning av etiskt känsliga situationer

Här följer en sammanställning av de situationer som de tillfrågade etologerna beskriver som etiskt känsliga.

Kim, som främst arbetar med undervisning och forskning inom etologi, beskriver situationer som studiebesök som känsliga. Det händer att djuren i de besättningar hon och hennes studenter besöker mår uppenbart dåligt och att gällande lagstiftning inte följs. Eftersom de inte är där i egenskap av någon kontrollmyndighet försöker de i första hand tala med den berörda djurägaren och föra en öppen kommunikation. Hon påpekar vikten av att vara lyhörd och att kunna informera och samtidigt lyssna till djurägaren. Vidare menar hon att sådana situationer inte går att undvika eftersom de uppstår i samband med arbete och studier men de underlättas definitivt genom medvetenhet och öppen kommunikation. Kim känner sig väl rustad på grund av hennes erfarenhet och breda kontaktnät och känner därför inte att något saknas henne när hon hamnar i sådana situationer.

Kim nämner också försöksdjuren och hur de behandlas. Hon menar att eftersom de forskar på stress är det ofrånkomligt att de måste utsätta djuren för otrevliga situationer. Här är det viktigt, säger Kim, att försöka vara medveten och söka försöksmetoder som är så lindriga som möjligt.

Robin arbetar som zoolog där han är ansvarig för rådgivning gällande djurens beteende och behov. I rådgivningssammanhang finns det aldrig någon garanti för att Robins råd efterföljs och de fallen då de inte gör det upplever han som etiskt känsliga och hur han som etolog ska hantera det är inte alltid självklart. Han ser ett alternativ i att skapa ett avtal mellan honom och kunden där det framgår att rådgivningen måste eller bör följas men inser samtidigt svårigheten i det. Robin kan också tänka sig att om detta diskuteras etologer emellan skulle man eventuellt kunna komma fram till ett enat tillvägagångssätt och bemötande. Eftersom han arbetar som egenföretagare känner han att samtal med kollegor kan saknas honom.

Charlie å sin sida arbetar med forskning och undervisning, samt bedriver kursverksamhet för hundägare. Hon upplever att forskaren har en mer objektiv syn på beteenden än vad djurägaren har och syftar bland annat på hur man tolkar dess beteende och signaler, men också på språkbruk och ordval. Charlie menar att djurägare ofta har starka värderingar om sitt djurs beteende. Hon konstaterar att en djurägare kan uppleva det som starkt negativt om dennes djur uppvisar ett aggressivt beteende och att Charlies agerande och roll i sådana situationer kan vara etiskt känsligt. Charlie ser det som en del av hennes yrkesroll att skapa förutsättningar för att öka djurägarens förståelse och tala om beteenden utan värderingar. Hon betonar vikten av att uttrycka sig på ett sätt att god kommunikation kan upprätthållas.

En annan situation som kan uppstå i Charlies arbete med hund och hundägare, är i de fall hundägare behandlar sina hundar illa. Det är då oftast fråga om hanteringssätt eller träningsmetoder som Charlie bedömer som oetiska. Hon menar att det då handlar om att nå fram till respektive ägare för att påbörja en process i en annan riktning. Charlie säger också att det är av vikt att även här undvika värderingar, att på ett objektivt sätt tala om vad som sker och hur hunden kan uppleva situationen för att därefter lyfta fram alternativa metoder och eventuellt visa att målsättningen med träningen kan inkludera välmående och positiva känslor hos hunden. Detta ingår i Charlies arbete och kan inte undvikas. Hon tror att för att underlätta sådana situationer och möten med andra människor har hennes egen erfarenhet och inlevelseförmåga stor betydelse. Hon tycker också att det i utbildningen till etolog bör ingå redskap för hur man kommunicerar med människor som man kommer möta i sin profession och för att ha förmåga att se djuret ur ägarens eller djurhållarens perspektiv. Vidare även hur man som etolog på bästa sätt bemöter djurägaren eller djurhållaren för att skapa förtroende och öppenhet. Charlie eftersöker någon form av erfarenhetsutbyte för unga etologer med personer med längre erfarenhet inom yrket.

René tar upp ett flertal olika exempel på situationer som han i sitt arbete finner etiskt känsliga. Han arbetar som Charlie med sällskapsdjur, främst med häst och hund, och understryker att han i sitt yrkesutövande har mer nytta av sina praktiska utbildningar inom rådgivning, hantering och träning av djur, än sin utbildning som etolog. René tar upp situationer där han finner att djuret lider mer än vad djurägarna inser. Detta hanterar han genom att vara lugn och visa ödmjukhet och förståelse för kunden och samtidigt förklara situationen utifrån sitt perspektiv då han bedömer och informerar om problemet. Det kan också uppstå diskussioner med djurägare om de har orsakat eller förstärker djurets problem. Detta hanterar han på liknande vis, genom att lugnt och med stor förståelse förklara orsak och verkan. René tar vidare upp diskussioner med djurägaren där ägaren överväger omplacering eller avlivning av sitt djur. Här strävar han efter att hålla sig objektiv och bidrar endast med fakta utan att värdera denna och undviker att ge råd gällande beslutsfattandet och hjälper inte till vid omplacering. René är av uppfattningen att detta helt och hållet ska vara djurägarens beslut. René arbetar också med beteendeutredningar och här kan det hända att djurägaren inte svarar på frågor som är av vikt för utredningen. Då försöker René formulera sig på andra sätt eller återkomma till ämnet senare, alternativt gå rakt på sak och då tillsammans med en förklaring till varför djurägarens svar är av vikt. Det händer att djurägare inte följer de praktiska instruktioner René tilldelar dem, till exempel fall där djurets lidande ska upphöra eller minska. René fortsätter då att motivera ägaren men om ägaren ändå inte agerar väljer han att släppa det och går vidare med inställningen att det inte går att hjälpa alla, han tvingar aldrig fram något. Sådana fall ventilerar han gärna med kollegor i branschen. Fallen som René har tagit upp hör till hans arbete och kan alltså inte undvikas och bör heller inte göras det. Han tror att genom att vara påläst, ha stor praktisk erfarenhet, gedigen utbildning i utredningsmetodik och praktisk handledning samt utbildning i humanpsykologi, har man möjlighet att underlätta sådana situationer. René känner personligen inte att han saknar något i dessa situationer. Han har möjlighet att vid behov ventilerar genom sitt nätverk inom branschen.

Sasja arbetar som etolog på en större organisation med djurskyddsfrågor, rådgivning och utbildning av nämndemän, uppdatering av föreskrifter, bedömning av lidande och så vidare. De situationer som Sasja kan ställas inför och som hon ser som etiskt känsliga är framförallt när det gäller konsekvensanalyser. Hon behöver då väga förslag med djurskyddsvinster mot begränsningar i tillåtna metoder och eventuellt försvårande av

forskningsframsteg. Hon uppger som exempel att införa större burmått för råttor som samtidigt innebär enorma investeringskostnader och dyrare försöksdjursanvändning. En sådan investering skulle istället kunna användas till forskning. Här frågar hon sig vad som är viktigast och när djurskyddet blir för kostsamt respektive när en regel inte är etiskt försvarbar ur djurskyddssynpunkt. Sådana situationer och dilemman är en del av verkligheten och är omöjliga att undvika men går att underlätta. Sasja säger att det gäller att vara tydlig både i sin vetenskapliga bedömning av djurens situation samt av konsekvensbedömningen inför näringen och att redovisa detta separat och tydligt innan en konsekvensanalys. Hon ser också att det skulle kunna underlätta genom att ibland få uttala sig enbart som etolog utan att behöva ta ställning. Hon säger också att det finns ett eget inofficiellt nätverk men påpekar att man kanske skulle jobba mer tillsammans även utanför rena forskningsfrågor i mer officiella nätverk som till exempel ISAE. Sasja känner inte att det saknas henne något när hon hamnar i de etiskt känsliga situationerna, hon har en bred bild av verksamheten då hon arbetat med olika infallsvinklar och har goda kontakter med kollegor.

3.1.4. En yrkeskodex roll för etologen

Den generella uppfattningen om en yrkeskodex för etologer bland de tillfrågade var att den skulle vara välkommen men kanske inte skulle hjälpa dem personligen. Speciellt två av de tillfrågade, Kim och Charlie, tog upp alternativet att göra titeln etolog skyddad och vad det skulle ge för effekter. De diskuterade att det då skulle vara möjligt att skilja etologer med en stadig vetenskaplig bas och utbildning från andra som idag kallar sig etologer på mer lösa grunder men frågar sig också om det är praktiskt möjligt. Charlie menar ändå att en skyddad titel skulle kunna ge trygghet åt både uppdragsgivare och uppdragstagare. Robin tar upp att det skulle kännas skönt att luta sig mot något i vissa knepiga situationer som kan uppstå.

3.2. Litteraturstudie

Här presenteras resultatet av litteraturstudien, etiska koders generella syfte och användning, en internationell översikt samt andra etiska koders syfte och funktion.

3.2.1. Etiska koder, syfte och användning

Enligt Kultgren (1988) inger en yrkesetisk kod en professionell övertygelse till både medlemmar av yrket och till allmänheten. Vidare menar han att den etiska koden förstärker känslan av tillhörighet och existensen av gemensamma värden och uppdrag samt främjar yrket som sådant. En etisk kod uppmuntrar ansvarsfullhet och förhindrar även förekomsten av för yrket oprofessionellt uppträdande (Kultgren, 1988). Den etiska koden är ett stöd för moralisk och etisk vägledning och en optimal etisk kod är ömsesidigt värderad och accepterad av både medlemmar av professionen och allmänheten (Kultgren, 1988).

Etiska koder beskriver en professions värdegrund (Peterson, 2001a) och innehåller generella principer som medlemmar av en viss profession bör hålla sig till för att på så sätt främja sin professions syfte och nytta (Martin, 2002). Etiska koder har länge använts för att legitimera och identifiera yrkesgrupper och de fokuserar inte bara på reglerande funktioner, utan tar också hänsyn till ideologiska och vägledande funktioner (Lozano, 2006). Peterson (2001b) menar att en etisk kod är en möjlig utgångspunkt för etiska resonemang inom professionen och fungerar som ett stöd för den yrkesverksamma då den ger förslag på

lösningar till eventuella problem. Lozano (2006) påpekar också att en etisk kod hjälper den yrkesverksamma att identifiera sig och tydligt se sin professions specifika praxis. Den etiska koden kan även fungera som en kvalitetspolicy för en yrkeskår (Peterson, 2001b) och ger medlemmarna verktyg att agera enhetligt (Martin, 2002) vilket fungerar förtroendeingivande. Peterson (2001b) menar vidare att en etisk kod kan ge en inre tillfredsställelse och en trygghet i yrkesrollen för den yrkesutövande och anser att en etisk kod är ett viktigt dokument som bidrar till en yrkesetisk diskussion. Brien (1998) skriver i sin studie att det allra viktigaste är att skapa förtroende. Han menar att förtroende är viktigare än den etiska koden i sig och att det är bättre att formulera en etisk kod som är yrkesspecifik än att lagstifta om etiska förhållningssätt då lagstiftning ofta tenderar att 'de-professionalisera professionen'.

3.2.2. En internationell översikt

När det gäller internationella riktlinjer för etologer eller liknande yrkesgrupper, finns ISAE's etiska riktlinjer formulerade av Sherwin et al. (2003) samt *Professional Practice Guidelines* (senast uppdaterad 2009) formulerade av James O'Hare för Association for Animal Behavior Professionals, AABP. Millman et al. (2004) tar i sin studie upp vikten av att etologer kan och bör arbeta lika mycket med djurens välfärd som beteende och talat också om etologens yrkesetik. Millman et al (2004) hänvisar till Sherwin et al. (2003) som utformat etiska riktlinjer för etologer anslutna till ISAE, med syfte att framhäva och guida etologens yrkesroll genom att påvisa etologens professionella ansvar att bete sig etiskt försvarbart gentemot djur.

ISAE's etiska riktlinjer har till syfte att öka medvetenheten, uppmuntra individuella personliga tankar och stimulera till diskussion om de etiska frågorna som omger den tillämpade etologiska forskningen (Sherwin et al., 2003). Sherwin et al. (2003) har tagit hänsyn till att tillämpade etologer finns över hela världen och således har olika kulturer och trosystem, samt att de utför studier inom ett brett spektrum och där de dessutom använder sig av olika djur och i olika kontexter. Det är anledningen till att de etiska riktlinjerna behöver vara mer generella än specifika (Sherwin et al., 2003) vilket är fallet med de flesta etiska riktlinjer. Fokus ligger på etiska principer och hur etologen ska förhålla sig till dessa i sin profession och är ett komplement till respektive lands lagar. Tanken med ISAE's etiska riktlinjer är att de inte bara ska främja etik och välfärd, utan också utveckla begreppen och nå utanför lagar och reglers minimikrav (Sherwin et al., 2003). Sherwin et al. (2003) tar upp de etiska principer de utgått ifrån i utförandet av de etiska riktlinjerna. ISAE framhåller sitt utilitaristiska sätt att se på forskning som inkluderar djur och poängterar att de just forskar på djur och anser därför att det är rättfärdigat att använda djur i forskning. Genom det utilitaristiska förhållningssättet är det godtagbart att använda djur i forskning endast om den övergripliga skadan, fysisk eller mental, är mindre än den övergripliga nyttan med forskningen. ISAE's etiska riktlinjer menar att etologen därutöver också ska sträva efter att minimera kostnaden och maximera nyttan. Sherwin et al. (2003) uppmuntrar också etologen att alltid ställa sig själv frågan "Can I justify the use of animals in this research?".

Rugaas (2011) diskuterar behovet av att konstruera en universell etisk kod för hundtränare med syfte att säkerställa att djur lever ett gott liv under vår (människans) vård och uppsyn. Rugaas (2011) menar att vi utför aktiviteter med våra hundar idag som många gånger är både fysiskt och mentalt krävande och att det är vårt ansvar att varken de eller vi far illa.

Hundexpertorganisationer (APDT, ADI) har nyligen skissat på etiska riktlinjer för hundträning och – hantering (Ruugas, 2011).

AABP har gjort sin etiska kod bred och generell med syfte att göra den möjlig att applicera i många olika situationer. AABP's etiska kod påpekar att djurträning har potential att göra stor nytta men riskerar även att göra stor skada. Detta gör det nödvändigt för djurtränaren att göra ansvarsfulla val angående professionens utförande. AABP's etiska riktlinjers syfte är att informera allmänheten angående AABP och dess medlemmars etiska ståndpunkter, samt att guida medlemmar att göra etiskt professionella beslut med avsikt att vara till fördel för dem, allmänheten och hela professionen.

3.2.3. Andra etiska koder, syfte och funktion

Följande etiska koder studerades också:

- Yrkesetiska principer för psykologer i Norden, antagna av Sveriges Psykologförbunds kongress 1998
- Yrkesetiska riktlinjer för socionomer, utarbetade av Akademikerförbundet SSRs etikråd och antagna av förbundsstyrelsen 1997
- International Council of Nurses, ICN, etiska kod för sjuksköterskor, utarbetade av ICN och antagen, reviderad och översatt av Svensk sjuksköterskeförening, SSF, 2007
- Etiska regler för sjukgymnaster, antagna av Legitimerade Sjukgymnasters Riksförbund, LSR, 1996
- Etisk kod för dietister, utarbetad av Dietisternas riksförbund 2009
- Etisk kod för arbetsterapeuter, antagen av Förbundet Sveriges Arbetsterapeuter 1992, reviderad 2004
- Lärares yrkesetik, antagna av Lärarförbundet och Lärarnas riksförbund
- Statements of ethics, antagna av American Society of Agronomy, ASA, 1992

Även Sveriges Veterinärförbunds etiska regler, beslutade av fullmäktige 1998, samt Sveriges Läkarförbunds etiska regler, uppdaterade av fullmäktige 2009, studerades. Båda dessa etiska regler saknade syfte och därför analyserades de inte vidare. Generellt kan sägas att de veterinärer som är anslutna till Sveriges Veterinärförbund förväntas alltid följa dessa regler, detsamma gäller läkare som vunnit inträde i Sveriges Läkarförbund. Enligt Läkarförbundet är deras etiska regler krav som varit normgivande för läkaren genom årtusenden. Läkaren skall inte medverka i vård där de inte har möjlighet att följa reglerna. Sveriges Veterinärförbunds etiska regler tar bland annat upp att veterinären ska stödja och hjälpa sina kollegor, samt enligt § 6 anlita eller remittera till annan sakkunnig om hon/han bedömer detta nödvändigt.

Med utgångspunkt i de övriga studerade etiska kodernas syfte och funktion kunde många gemensamma nämnare urskiljas. Det genomgående syftet i samtliga koder var att ge vägledning och stöd för samt stimulera till etisk reflektion och samtal om etik, framhålla för professionen viktiga etiska värden och klargöra etiska komplikationer men också principer som de yrkesverksamma bör hålla sig till. Samtliga anger också att den etiska koden ger uttryck för professionens gemensamma värdegrund och tillsammans med den egna goda moralen kan den bli en god utgångspunkt för en professionell yrkesutövning eller ett professionellt beslutsfattande. Speciellt arbetsterapeuternas och socionomernas etiska koder påpekar också att en etisk kod aldrig är komplett eller absolut utan ger en mer generell professionsetisk vägledning, är ett hjälpmedel för analys och ett komplement till

gällande lagar. Det är en genomgående synpunkt att den etiska koden främjar och identifierar professionen och gör att förtroende för yrkesutövningen upprätthålls. Vidare att den ger upphov till samspel kollegor emellan samt mellan yrkesgrupper. En etisk kod är ett levande dokument och det slutliga valet av agerande är alltid yrkesutövarens egna. De flesta av de etiska koderna studerade i den här studien (psykologernas, arbetsterapeuternas, socionomernas, sjuksköterskornas och dietisternas) inleder koden med en definiering och beskrivning av professionen som sådan, professionens syfte och mål samt den etiska kodens syfte och mål. Speciellt socionomernas och arbetsterapeuternas etiska koder innefattar avsnitt som beskriver etiskt känsliga situationer samt hur den yrkesverksamma bör agera i dessa, med utgångspunkt i den etiska kodens resonemang.

4. DISKUSSION

I detta avsnitt sammanfattas först de etiskt känsliga situationerna i form av tre centrala begrepp. De analyseras genom utilitarismen, plikt- och dygdetiken och etologens möjliga agerande i dessa situationer diskuteras. Utifrån studiens resultat diskuteras även upplägget och utseendet av etologens yrkeskodex.

4.1. Centrala begrepp

Samtliga etologer som medverkat i enkätundersökningen är aktiva inom den tillämpade etologin och har i sitt yrkesutövande nära kontakt med människor. De tillfrågade verkar vara överens om definitionen av en etolog och de använder sig av begrepp som; kunskap om djurens beteende och orsakerna till dessa, kunskap i ämnet biologi, uppnådd universitetsexamen, vikten av vetenskaplig förankring och kritiskt förhållningssätt samt delaktighet, förståelse och uppdatering inom yrkesrelevant forskning. Enligt de tillfrågade arbetar etologen främst med upplysning, rådgivning och/eller utbildning och det är också främst i de sammanhangen de uppger att de etiskt känsliga situationerna uppstår. Dessa sammanfattas under följande punkter:

- Att hantera mötet med och relationen till människan (djurägaren). Relationen djur – djurägare – etolog.

Detta gäller sällskapsdjursägares ibland felaktiga tolkningar av sina djurs beteende och hur ägaren reagerar, hanterar och bemöter sina djurs beteenden. Vidare hur etologen förmedlar till djurägare att de gör fel, hur etologen hanterar situationer där djurägare inte svarar på frågor eller när djurägaren eller djurhållaren inte följer etologens instruktioner. Det gäller också etologens förmåga till och strävan efter objektivitet.

- Etologens ansvar när djur far illa samt användandet av djur i forskningssammanhang.

Här gäller det situationer där djur far illa, när ägare behandlar sina djur illa, vanvård, när djuret lider mer än ägarna inser eller när gällande lagar inte följs. Vidare användandet av djur i försöksverksamhet och forskningssammanhang.

- Autonomi, etologens självständighet samt kompetensutveckling.

Etologens arbete med och förhållningssätt till konsekvensanalyser där djurskyddsvinster kan komma att vägas mot ekonomiska parametrar eller praktiska möjligheter. Vidare även etologens ansvar för sin egen kompetensutveckling och betydelsen av denna.

Genomgående hanterar de tillfrågade etologerna i denna studie de etiskt känsliga situationerna genom att sträva efter att bibehålla sin objektivitet och på ett konstruktivt sätt föra en öppen dialog med djurägaren i fråga och vara noga med att vara lyhörd. De uppger vidare att de gör sitt bästa för att underlätta för djurägare att följa deras råd genom att vara tydliga samt att noggrant och objektivt väga fördelar mot nackdelar för att ur ett etologiskt perspektiv bedöma djurets välfärd och samtidigt ta hänsyn till rådande omständigheter. Detsamma gäller inom forskningen av djur även om det uppges vara svårt eftersom de ekonomiska och praktiska möjligheterna ofta blir avgörande faktorer. Forskningen ses som en nödvändighet. I den här studien är begreppen objektiv och objektivitet tolkade med hjälp av generositetsprincipen. Att etologen är objektiv betyder här att den genom sin kunskap inom etologi har förmåga att se på djur och djurs beteende på ett mer opartiskt sätt och därför har möjlighet att göra en mer rättvis bedömning av situationen än till exempel en djurägare som inte innehar samma etologiska kunskap. Etologen är ändå aldrig helt objektiv i sin strikta bemärkelse då denne ofrånkomligt alltid utgår ifrån sin egen person och sina erfarenheter, byggda på bland annat etologiska perspektiv.

4.2. Etisk analys

Inom utilitarismen, även kallad nyttoetiken, är konsekvenserna av en handling och strävan att maximera den totala nyttan i fokus (Tännsjö, 2000). Inom djuretiken tar utilitaristen moralisk hänsyn till både djuret och människan och konsekvenserna vägs samman för att avgöra vad de sammantagna konsekvenserna bidrar till (Sandøe & Christiansen, 2008). En handling kan rättfärdigas om nyttan som den handlingen genererar överstiger de negativa konsekvenserna. Enligt Singer (1999) ska jämlik hänsyn till både djur och människor tas eftersom vi alla är kännande varelser. Att vi är jämlika betyder enligt Singer (1999) inte att vi ska bli behandlade identiskt utan att vi ska visas jämlik hänsyn, vilket således kan leda till olika behandling.

Inom pliktetiken är handlingens konsekvenser inte alls relevanta, det är istället handlingens intention som är av vikt (Tännsjö, 2000). Alla människor kan komma fram till vissa bestämda etiska regler som ej är förhandlingsbara och som säger vilka handlingar som alltid är rätt och fel (Tännsjö, 2000). Inom djurrättighetsteorierna anses det till exempel fel är att använda djur i djurförsök (Sandøe & Christiansen, 2008). Tom Regan som är förespråkare för djurrättighetsetiken, en del av pliktetiken, talar om att djur har rättigheter precis som människan och att varje enskilt djur ska behandlas humant, med vördnad och respekt och inte som medel (Sandøe & Christiansen, 2008). Använder människan djur i något sammanhang bör hon ställa sig frågan om användandet är moraliskt rättfärdigat gentemot den specifika individen och om det är respektfullt i relation till djurets värdighet. Konsekvenserna spelar alltså ingen roll, vare sig de innebär en obetydlig skada för djuret, eller om det på något sätt är extra viktigt för mänskligheten (Sandøe & Christiansen, 2008). Både Singer och Regan utgår alltså från att djurens upplevelser har moralisk relevans. Singer framhåller konsekvenserna av en handling medan rättighetsetikern Regan argumenterar för att djur har rättigheter och att avsikten bakom en handling avgör om handlingen är rätt eller fel (Sandøe & Christiansen, 2008).

Dygdetiken handlar om att som människa komma fram till vilken slags människa hon vill eller bör vara och vilka karaktärsdrag hon bör utveckla (Tännsjö, 2000). Vidare enligt Tännsjö (2000), har en person som vet vad det innebär att vara en dygdig person även kännedom om vad det är som gör handlingar bättre respektive sämre. Dygderna kan liknas vid normer i form av karaktärsdrag, exempelvis mod, vänskaplighet, sympati, hederlighet,

lojalitet, måttfullhet, idoghet, godhet eller generositet (Tännsjö, 2000). Dessa dygder bidrar vidare till att forma en god människa eller en god karaktär där vishet och godhet är centrala begrepp. Det är inte handlingarna i sig som är viktiga utan hur handlingarna utförs. Utöver det bedömer dygdetikern vad det ger för konsekvenser av att handla på ett visst sätt. De handlingar som bygger på det bästa förverkligandet av dygderna och där goda konsekvenser eftersträvas (Tännsjö, 2000).

4.2.1. Analys av de etiskt känsliga situationerna

- Att hantera mötet med och relationen till människan (djurägaren). Relationen djur – djurägare – etolog.

Mötet mellan etolog och djurägare eller djurhållare kan som uppvisat leda till en del etiskt känsliga situationer. Samtliga av de beskrivna etiska förhållningssätten förespråkar att etologen bemöter djurägaren med respekt och visar hänsyn. Ett utilitaristiskt handlande skulle vara att etologen gör en slags konsekvensanalys av möjliga tillvägagångssätt för att sedan välja det agerande som ger störst slutliga totala nytta. Med det menas att både djurägaren och djuret får det så bra som möjligt, dock eventuellt på bekostnad av någon eller någonting. Pliktetiken menar att etologens intention med ett visst agerande fungerar rättfärdigande, oavsett konsekvenserna. Etologens intention kan vara att hjälpa djurägaren att få en bättre relation till sitt djur och vill därför ge djurägaren verktyg för detta. Om etologen misslyckas med att förmedla sin kunskap och sina råd till djurägaren så att resultatet inte motsvarar intentionen, skulle etologen ändå ha handlat pliktetiskt riktigt.

Dygder som är viktiga för en etolog att utveckla är exempelvis respekt, jämlikhet, öppensinnighet, empati, ödmjukhet, lojalitet och ärlighet. I yrkesetiska riktlinjer för socionomer tas liknande nyckelord upp i sammanhang med bemötande och relation. Etologen kan på liknande sätt som socionomen arbeta i nära relation med människan och då är bemötandet viktigt att reflektera över och att diskutera.

Jag anser att etologen bör ha ett dygdetiskt tankesätt i möte med människor för att på bästa sätt förmedla sin kunskap och för att skapa de bästa förutsättningarna för att personen i fråga ska lyssna och lita till etologen. Det ger i så fall det bästa resultatet, det vill säga att djurägaren tar till sig etologens råd och ger djuret bättre förutsättningar att anpassa sig till ett liv i fångenskap. För att upprätthålla en god kommunikation är det viktigt hur etologen väljer att kommunicera och det är det som bör ligga i fokus mer är konsekvenserna eller intentionen med kommunikationen. Dock bör inte faktorer som konsekvenser och intention uteslutas vilket också diskuteras längre fram.

- Etologens ansvar när djuret far illa samt djur i forskningssammanhang.

Jag menar att etologen har ett ansvar gentemot djuret i de situationer som etologen på något sätt använder sig av djur i studier, forskning eller undervisning. Utilitarismen förespråkar att den totala nyttan av alla ingående handlingar, vilket även inkluderar ändring av djur för forskning, ska maximeras. Man skulle också kunna tillägga som Sherwin et al. (2003) gör i sina etiska riktlinjer, att skadan ska vara så minimal som möjligt. Detta innebär alltså att studier som etologen kan tänkas utföra på djur, alltså djurförsök, är fullt acceptabla om nyttomaximeringen uppnås. Likadant skulle gälla undervisning. Eftersom etologen får sin kunskap genom att bland annat studera djur är utilitarismen en rimlig utgångspunkt. Inom djurrättighetsetiken anses det orätt att använda

djur i djurförsök, oavsett vad ett djurförsök skulle ge för potentiell nytta. Det är således svårt för etologen att utgå från ett pliktetiskt resonemang angående djurförsök eftersom etologen hämtar sin kunskap från just studier som involverar djur på ett eller annat sätt. För att enligt dygdetiken vara en god etolog bör etologen behandla djuret med respekt, vördnad och hederlighet, något som också ses om viktigt i både utilitarismen och pliktetiken.

Det är främst inom den tillämpade etologin som etologens ansvar gentemot människan kan diskuteras. Det kan då vara situationer som när djur på något sätt far illa på grund av mänsklig kontakt eller påverkan eller om djurägaren eller djurhållaren inte följer berörda lagar. Om djuret på bekostnad av människan eller på grund av människans handlande lider bör etologen förmedla detta till djurägaren. Det skulle i så fall vara i linje med samtliga tre etiska synsätt: den totala nyttan strävas efter att vara så stor som möjligt, det är oacceptabelt att ett djur lider och etologen behöver handla med mod, empati, respekt och hänsynstagande gentemot både djur och människa. I fall som gäller vanvård eller misshandel av djur kan man tala om etologens eventuella anmälningsplikt.

Jag anser att en anmälningsplikt vore att följa pliktetikens teorier med motiveringen att intentionen med en sådan handling skulle vara att få slut på ett eventuellt lidande hos djuret. Det skulle också kunna motiveras med att en anmälning för att stoppa eller förhindra ett djurs lidande går i linje med etologens dygdetiska resonemang. Etologen bör agera utefter sina goda dygder och att i en sådan situation vara lyhörd och trogen sin kunskap skulle innebära anmälningsplikt. Här anser jag att utilitarismen är mindre lämplig för etologen att utgå från då det i praktiken skulle vara godtagbart att ett djur lider om resten av besättningen är utan anmärkningar. Jag anser att det inte skulle gå i linje med etologens kunskap och yrkesmässiga mål.

- Autonomi, etologens självständighet samt kompetensutveckling.

Att göra konsekvensanalyser är som jag ser det något etologen behöver göra i stor utsträckning, vare sig det är i liten eller stor skala, muntligen eller skriftligen. Här gäller det att på något sätt hitta en balans samt ännu viktigare, begrunda vad denna balans ska grunda sig på. Etologen har djurets beteende, orsakerna till det samt behovet av att uttrycka det i åtanke, samt vad de faktorerna spelar för roll för djurets välfärd. Här har också sammanhang och omständigheter betydelse och etologen kan i många fall tvingas väga djurskyddsvinster mot ekonomiska och praktiska möjligheter eller förutsättningar. En konsekvensanalys bygger på ett utilitaristiskt tankesätt då fördelar vägs mot nackdelar medan den bästa totala utkomsten alltid eftersöks. Ur ett pliktetiskt perspektiv blir det svårare rent praktiskt eftersom det blir etologens intention som bedöms som rätt eller fel eller god eller ond. En konsekvensanalys bör ge klarhet i vilken handling eller utväg som är den rätta och pliktetiskt sett avgörs det av handlingens intention.

Vidare anser jag att etologen bör genomföra konsekvensanalysen med hjälp av sina dygder, vilka förslagsvis är bland andra respekt, hänsyn och hederlighet. Jag anser också att etologen har ett egenansvar för sin kompetens, hur den underhålls och utvecklas. Detta är av vikt för att etologen ska kunna utföra inte bara nödvändiga konsekvensanalyser, utan också för att följa etologens yrkesdefinition och mål. Viktiga grundläggande aspekter där är att kunna stödja sina argument och sin kunskap med relevant vetenskap vilket således kräver regelbunden kompetensutveckling.

Etologens handlande beror både på vilken situation denne befinner sig i samt vilket etiskt förhållningssätt denne utgår ifrån. Något jag tror är särskilt viktigt med tanke på att etologen ofta arbetar upplysande, är etiska resonemang om vilka dygder som är av betydelse för att ge etologen de bästa förutsättningarna att förmedla sitt budskap. Detta är också något som är genomgående i de tillfrågade etologernas resonemang. Jag föreslår att etologen är noga med att utveckla egenskaper som lyhördhet, medvetenhet, objektivitet, ödmjukhet, empati, öppensinnighet och liknande, för att bli en god kommunikatör. För att kunna göra nödvändiga konsekvensanalyser bör etologen ha förmågan att se till situationens helhet, väga in relevanta omständigheter samt ta den totala skadan respektive nyttan i beaktande. Samtidigt är det viktigt att etologen reflekterar över sin egen intention i de olika situationerna. Intentionen bör alltid vara att följa och vidhålla sin yrkesdefinition och sina yrkesmässiga mål. Jag anser också att etologen har vissa plikter att förhålla sig till, exempelvis anmälningsplikten som alltid bör gälla då etologen är i sin yrkesroll.

4.3. Etologens yrkeskodex

Med utgångspunkt i enkätstudiens centrala begrepp och litteraturstudien av andra etiska koder motiverar jag den etiska kodens utseende och uppbyggnad i följande avsnitt. Yrkeskodexen presenteras i bilaga 1.

Som visats i inledningen används troligtvis epitet etolog mer frekvent på arbetsmarknaden idag till följd av ett ökat intresse för etologi (Millman et al., 2004) samt ett flertal utbildningsmöjligheter, dock av varierande grad och kvalitet. Då det inte kräver någon legitimation för att arbeta som etolog kan i princip vem som helst göra detta och det finns heller inga generella riktlinjer för vad som förväntas av en etolog. De tillfrågade etologerna i min enkätstudie var tydliga och eniga i sina definitioner av en etolog. Eftersom jag ser ett behov av att sprida och tydliggöra denna definition ytterligare formuleras nu en yrkesetisk kod för etologer. Trots att den generella uppfattningen av de tillfrågade i enkätstudien var att just de inte var i behov av en yrkeskodex för etologer, välkomnade de idén. Jag hoppas ändå att de kan få nytta av den, som underlag för diskussion om etik och agerande sinsemellan eller med studenter.

Grundat i Kultgren (1988) samt Peterson (2001a) är denna kod tänkt att inge en professionell övertygelse, förstärka känslan av tillhörighet samt uppmuntra till professionellt agerande genom att bidra med en gemensam värdegrund och ge stöd för moralisk och etisk reflektion. Vidare syftar denna kod att legitimera och identifiera yrkesgruppen etologer, i enlighet med Lozano (2006). Då enkätsvaren visade på ett flertal etiskt känsliga situationer som riskerar uppstå i etologens arbete, ska koden ge förslag på lösningar till dessa eventuella problem genom att föreslå ett visst handlande utefter en etisk analys, vilket Peterson (2001b) påpekar är en del av en yrkesetisk kods roll. Jag har förhoppning om att etologens etiska kod kommer att leda till en vedertagen definition av professionen etolog samt bidra med en kvalitetspolicy som ger etologen yrkestrygghet att agera enhetligt, vilket också Martin (2002) samt Peterson (2001b) påpekar.

Med inspiration från de etiska koder jag studerat kommer etologens etiska kod innehålla en inledning med ett övergripande syfte, en definition av etologen, etologens yrkesmässiga mål samt etologens etiska förhållningssätt. Den etiska analysen i detta arbete kommer att ligga till grund för etologens etiska förhållningssätt. Mitt mål är att skapa en kod som är enkel för läsaren att ta till sig och som följer ovan nämnda syften. De etiska koderna jag studerat har alla antagits av yrkesorganisationer. Det finns därför en förhoppning om att

etologens etiska kod kommer att antas av Sveriges Akademiska Etologer och att den då skulle vara tillgänglig för dess medlemmar.

Bland de tillfrågade finns intresse av att göra titeln etolog skyddad, Kim och Charlie tar upp detta och anger vad det skulle kunna ge för effekter. De menar att en skyddad titel skulle göra det möjligt att skilja på etologer med en gedigen vetenskapligt grundad utbildning och sådana som kallar sig etologer på mer lösa grunder. Jag håller med Charlie om att en skyddad titel skulle ge trygghet åt både uppdragsgivare och uppdragstagare. En yrkeskodex skulle ha för syfte att ge etologen en yrkestrygghet och skulle i sig även kunna fungera som ett slags skydd då Peterson (2001b) menar att en etisk kod också fungerar som en kvalitetspolicy. Det betyder alltså att de etologer som väljer att ansluta sig till koden, lämpligtvis via en yrkesorganisation, också tar del av en slags kvalitetsförsäkran som de kan utnyttja i sin yrkesutövning. ISAE (Sherwin et al., 2003) och AABP är exempel på organisationer som använder sina etiska riktlinjer på detta sätt. Denna yrkesetiska kod skulle alltså kunna vara ett steg mot en yrkeslegitimation.

Enligt den här studien uppstår etiskt känsliga situationer främst när etologin tillämpas. Därför kan det uppfattas som att yrkeskodexen i första hand är till för verksamma inom den tillämpade etologin men den ämnar i högsta grad vara generell och tillgänglig för alla etologer att hämta inspiration ifrån. Jag anser att etologer, oavsett inriktning, drar nytta av föra en etisk reflektion och diskussion kring sin yrkesutövning för att på så sätt utvecklas i sin yrkesroll. I likhet med andra yrkesgrupper vars koder studerats i denna rapport, är det även till etologens fördel att utveckla det interna samarbetet och den interna dialogen då jag är övertygad om att även detta bidrar till en utveckling av yrkesrollen och dessutom fungerar kompetenshöjande. Jag har alltså valt att använda termen etolog eftersom jag syftar till etologer oavsett inriktning, och eftersom alla i sin yrkesutövning på något sätt har kontakt med och ansvar inför andra människor och arbetar i skärningsfältet mellan människa och djur.

Jag tycker också att det är viktigt att påpeka något som även Sveriges Veterinärförbund tar upp i sina etiska regler, nämligen att yrkesutövaren bör stödja och hjälpa sina kollegor, både för att upprätthålla en god kontakt kollegor emellan men också för att det skulle främja hela yrkeskåren. Sveriges Veterinärförbund tar upp ytterligare en mycket viktig punkt gällande förmågan eller rent av skyldigheten att remittera till annan sakkunnig. Det är väldigt viktigt att etologen har nära kontakt och samarbete med veterinär, och det kanske speciellt gäller då etologen arbetar med rådgivning. Turner (1997); Hetts et al. (2004) & Christiansen & Forkman (2007) tar alla upp att det finns ett stort behov av etologisk kunskap inom djursjukvården och samtliga anser att det är av stor vikt att öka samarbetet mellan etolog och veterinär. Eftersom arbetsområdena går så mycket hand i hand skulle jag vilja sträcka mig så långt att hävda att de båda parterna har en skyldighet att samarbeta, vilket jag grundar i min tolkning av veterinärernas etiska regler och etologens kommande riktlinjer. Jag hoppas att detta arbete och etologens yrkeskodex kan bidra till att ett sådant samarbete i förlängningen kommer ses som en självklarhet.

Jag anser att den valda metoden för arbetet gav mig möjlighet att samla in relevant information som behövs för att på ett rättvist sätt kunna formulera en etisk kod för etologer. Inriktningen är tvärvetenskaplig vilket är fördelaktigt på många sätt. Jag tror att det är lättare att genom samarbete utvinna de bästa resultaten.

SLUTSATSER

I detta arbete har etiskt känsliga situationer kartlagts och analyserats för att skapa klarhet i hur en etolog bör förhålla sig till och agera i dessa. Rapporten har utmynnat i en första formulering av etologens yrkeskodex. Målet är att yrkeskodexen ska bidra till en etisk diskussion samt en reflektion över hur etologens yrkesmässiga framtid kan tänkas se ut. Som ung snart utexaminerad etolog ser jag fram emot att bidra i processen att underhålla ett öppet arbetsklimat samt att skapa nya samarbets- och arbetsmöjligheter för mig och mina kollegor.

TACK TILL

Min handledare och idéspruta Helena Röcklinsberg som också är den som kom med förslaget att formulera en yrkeskodex för etologer. Jenny Yngvesson för att hon står på stadiga ben i den naturvetenskapliga världen. Till de som medverkat i enkäten för deras kloka resonemang och inspiration. Till mina klasskamrater som agerat bollplank och stöttepelare i den här många gånger besvärliga processen. Min pojkvän Mikael som alltid finns vid min sida.

Vill också säga tack till Richard Andersson för att han trodde på min idé om att starta en yrkesförening. Min goda vän och inspiratör Nayna Andersson för att hon hjälpte mig att förverkliga och utveckla min idé om Sveriges Akademiska Etologer vilket tillslut ledde mig hit. Och såklart medlemmarna av SAE som delar min entusiasm.

REFERENSER

Brien, A. 1998. *Professional ethics and the culture of trust*. Journal of Business Ethics. 17: 391-409.

Cézilly, F. 2008. *A history of behavioural ecology*. In: Behavioural Ecology (Eds. Danchin, L-A. Giraldeau & F. Cézilly.) New York, Oxford University Press.

É. Christiansen, S.B. & Forkman, B. 2007. Assessment of animal welfare in a veterinary context – a call for ethologists. Applied Animal Behaviour Science. 106: 203-220.

Dewsbury, D.A. 1989. *Comparative psychology, ethology, and animal behavior*. Animal Review Psychology. 40: 581-602.

Dugatkin, L.A. 2009. *Principles of animal behavior*. 2ed. New York, W.W. Norton.

Hetts, S., Heinke, M.L. & Estep, D.Q. 2004. Behavior wellness concepts for general veterinary practice. JAVMA. 225: 506-513.

Hogan, J.A. & Bolhuis, J.J. 2009. *Tinbergen's four questions and contemporary behavioral biology*. In: Tinbergen's legacy – Function and mechanism in behavioral biology (Eds. J.J. Bolhuis & S. Verhulst). New York, Cambridge University Press.

Jensen, P. 1999. Djurens beteende och orsakerna till det. Stockholm, LTs förlag.

Kultgen, J. 1988. *Ethics and Professionalism*. Philadelphia, University of Pennsylvania Press.

Filosofiska Inst., Lunds Universitet. <http://www.fil.lu.se/files/eventfile1553.pdf> använd 2011-06-08.

Lozano, J.F. 2006. *Developing an ethical code for engineers: The discursive approach*. Science and Engineering Ethics. 12: 245-256.

Lyman-Henley, L.P. & Henley, T.B. 2000. *Some thoughts on the relationship between behaviorism, comparative psychology, and ethology*. Antozoös. 13: 15-21.

Martin, M.W. 2002. *Personal meaning and ethics in engineering*. Science and Engineering Ethics. 8: 545-560.

Millman, S.T., Duncan, I.J.H., Stauffacher, M. & Stookey, J.M. 2004. *The impact of applied ethologists and the International Society for Applied Ethology in improving animal welfare*. Applied Animal Behaviour Science. 86: 299-311.

NE, Natencyklopedin, Svensk ordbok. 2011. <http://www.ne.se/> använd 2011-04-12.

Notari, L. & Gallicchio, B. 2008. *Owners' perceptions of behavior problems and behavior therapists in Italy: A preliminary study*. Journal of Veterinary Behavior. 3: 52-58.

Peterson, B. 2001a. *Etisk värdegrund i arbetsterapi*. Tidskriften Arbetsterapeuten, nr 6.

Peterson, B. 2001b. *Varför är det viktigt att ha en etisk kod?* Tidskriften Arbetsterapeuten, nr 12.

Rugaas, T. 2011. *Pet dog trainers of Europe code of ethics: A way to take dog training into the 21st century*. Journal of Veterinary Behavior. 6: 73-74.

Sandøe, P. & Christiansen, S.B. 2008. *Ethics of animal use*. Oxford, Blackwell.

Sherwin C.M., Christiansen S.B., Duncan. I.J., Erhard, H.W., Lay Jr, D.C., Mench, J.A., O'Connor, C.E. & Petherick, J.C. 2003. *Guidelines for the ethical use of animals in applied ethology studies*. Applied Animal Behaviour Science. 81: 291-305.

Shore, E.R., Burdsal, C & Douglas, D.K. 2008. *Pet owners' views of pet behavior problems and willingness to consult experts for assistance*. Journal of Applied Animal Welfare Science. 11: 63-73.

- Singer, P. 1999. *Djurens frigörelse*. 2nd ed. Nora, Nya Doxa.
- Slater, P.J.B. 1985. *An introduction to ethology*. Cambridge, Cambridge University Press.
- Tinbergen, N. 1963. *On aims and methods of ethology*. *Zeitschrift für Tierpsychologie*. 20: 410-433.
- Turner, D.C. 1997. *Treating canine and feline behavior problems and advising clients*. *Applied Animal Science*. 52: 199-204.
- Tännsjö, T. 2000. *Grundbok i normativ etik*. Stockholm, Thales.
- Weismann, R.G. 2008. *Advice to young behavioral and cognitive scientists*. *Behavioural Processes*. 77: 142-148.

Etiska koder

- Etisk kod för arbetsterapeuter, antagen av Förbundet Sveriges Arbetsterapeuters 1992, reviderad 2004
- Etisk kod för dietister, utarbetad av Dietisternas riksförbund 2009
- Etiska regler för sjukgymnaster, antagna av Legitimerade Sjukgymnasters Riksförbund, LSR, 1996
- International Council of Nurses, ICN, etiska kod för sjuksköterskor, utarbetade av ICN och antagen, reviderad och översatt av Svensk sjuksköterskeförening, SSF, 2007
- Lärares yrkesetik, antagna av Lärarförbundet och Lärarnas riksförbund
- Professional Practice Guidelines, formulerade av James O'Hare för Association for Animal Behavior Professionals, AABP, uppdaterad 2009.
- Statements of ethics, antagna av American Society of Agronomy, ASA, 1992
- Sveriges Läkarförbunds etiska regler, uppdaterade av fullmäktige 2009
- Sveriges Veterinärförbunds etiska regler, beslutade av fullmäktige 1998
- Yrkesetiska principer för psykologer i Norden, antagna av Sveriges Psykologförbunds kongress 1998
- Yrkesetiska riktlinjer för socionomer, utarbetade av Akademikerförbundet SSRs etikråd och antagna av förbundsstyrelsen 1997

BILAGA 1

Etologens yrkeskodex

Formulerad av Lisa Berglund, 2011

En slutprodukt av examensarbetet *Etologens yrkeskodex* i kursen
Självständigt arbete i biologi, 15 hp
vid Etologi- och djurskyddsprogrammet -08/-11
Sveriges Lantbruksuniversitet

Inledning

Denna kodex är formulerad som ett första förslag och kräver en grundlig diskussion och vidare revidering innan den kan antas. Kodens riktlinjer är tänkta att gälla inom Sverige och vara ett komplement till gällande lagar och bestämmelser. Den yrkesetiska koden är aldrig komplett eller absolut. Den är ett hjälpmedel för analys rörande yrkesutövandet och det slutliga valet av agerande är alltid yrkesutövarens egna. Koden är ett levande dokument och bör revideras vid behov. Dessa etiska riktlinjer är tänkta att vara generella och inte specifika då etologens profession är bred. Det finns förhoppningar om att den etiska koden ska antas av yrkesorganisationen Sveriges Akademiska Etologer och att den då skulle vara tillgänglig för dess medlemmar. Det kan också tänkas att etologens yrkeskodex kan innebära ett skydd av titeln etolog och ett steg mot en yrkeslegitimation.

Syfte

Etologens yrkeskodex har för syfte att beskriva professionens värdegrund och fungera som stöd för moralisk och etisk vägledning. Koden ämnar stimulera till reflektion och diskussion om etik inom etologi, både personlig och inom yrkeskåren. Vidare framhåller och klargör koden etiska komplikationer samt principer som etologen bör hålla sig till. Denna kod syftar att främja och identifiera etologer som profession, öka yrkestyggheten och fungera som kvalitetspolicy, ge medlemmarna av professionen möjlighet att agera enhetligt samt slutligen bidra till att öka den allmänna kännedomen om etologi.

Yrkesdefinition

Etologi betyder *läran om djurens beteende och orsakerna till dem* och definitionen av en etolog är således *en person som har kunskap om djurens beteende och orsakerna till dem*. Enligt denna yrkeskodex innebär det att etologen tillskansat sig den kunskapen genom en högskole- eller universitetsexamen inom biologi med inriktning eller tillägg etologi. Det innebär att etologen minst har genomgått en kandidatutbildning. Etologen grundar sin kunskap i vetenskaplighet, har god kännedom om vetenskapens uppbyggnad och besitter förmåga till kritiskt reflekterande.

Etologens yrkesmässiga mål och värdegrund

En etolog har förmåga och syftar i sin verksamhet till att värna om och verka för djurens välfärd utifrån sitt etologiska perspektiv. Etologen upprätthåller en hög vetenskaplig och praktisk kompetens. Vidare arbetar etologen för att öka allmänhetens kunskap om etologi. Etologen behöver kunna förmedla och kommunicera sin kunskap så att dessa mål uppnås.

Etiska förhållningssätt

Denna yrkesetiska kod utgår från tre övergripande situationer där den etiska reflektionen bedöms som särskilt viktig:

- ◆ Att hantera mötet med och relationen till människan (djurägaren). Relationen djur – djurägare – etolog.
- ◆ Etologens ansvar när djuret far illa samt djur i forskningssammanhang.
- ◆ Autonomi, etologens självständighet samt kompetensutveckling.

Etologens handlande beror både på vilken situation denne befinner sig i samt vilket etiskt förhållningssätt denne utgår ifrån. Vad som är särskilt viktigt då etologen ofta arbetar upplysande, är etiska resonemang om vilka karaktärsdrag som etologen bör utveckla för att ge etologen de bästa förutsättningarna att förmedla sitt budskap. För att bli en god kommunikatör föreslås här att etologen är noga med att utveckla egenskaper som respekt, lyhördhet, medvetenhet, ärlighet, objektivitet, ödmjukhet, empati och öppensinnighet. För att kunna göra nödvändiga konsekvensanalyser bör etologen även ha förmåga att se till situationens helhet, väga in relevanta omständigheter samt ta den totala skadan respektive nyttan i beaktande. Samtidigt är det viktigt att etologen reflekterar över sin egen intention i de olika situationerna. Intentionen bör alltid vara att följa och vidhålla sin yrkesdefinition och sina yrkesmässiga mål, alltså att utifrån sitt etologiska perspektiv värna och verka för djurens välfärd.

Plikter

I denna yrkeskodex föreslås att etologen har vissa plikter att följa som fungerar som ett stöd och komplement till hennes eller hans värdegrund. Dessa gäller då etologen verkar i sin yrkesroll.

◆ Samarbete

Etologen bör upprätthålla god kontakt med sina kollegor för att på så sätt främja yrkeskåren och hålla den yrkesetiska diskussionen levande. Det är också etologens skyldighet att när den egna kompetensen inte räcker till ta hjälp av eller vidarebefordra till annan sakkunnig. Etologen bör samarbeta med veterinär, speciellt i de fall där det är viktigt att bedöma om klinisk sjukdom föreligger.

◆ Kompetensutveckling

Etologen har ansvar för sin egen kompetensutveckling och bör hålla sig ajour med relevant vetenskap inom etologi och vidareutbilda sig vid behov.

◆ Anmälningssplikt

Etologen bör anmäla vid misstanke om att djur far illa. Det är dock viktigt att påpeka att syftet med en anmälningssplikt är att efterfölja etologens yrkesmässiga mål, att värna och verka för djurs välfärd samt att visa på gott föredöme. Etologen representerar inte på något sätt en kontrollmyndighet.

Slutord

Etologens yrkeskodex är ännu inte antagen. Författaren uppmuntrar till diskussion och synpunkter. Frågeställningar gällande ändringar eller förtydligande tas gärna emot.

Kontakta Lisa Berglund: libe0001@stud.slu.se